

הנודר מן המבושל

פרק ששי נדרים

נא ר"ן

עין משפט גד מצוה

ה א מ"י פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ז:
ו ב ג מ"י פ"ט מהל' גדרים ה"ז טושי"ע
י"ד ר"י פ"ט כ"ב

הגהות הב"ח

(ה) משנה שאינו מוטע:

פירוש הרא"ש

דיקולא רבה והפייה בופרא לקח סל גדול ותפסה צופת: ליביל לי ברה ימדוד: בריקודא דאבך ובקרקני דאבך. שמהל אמן מקדש לפי ואבך מרכב: תירמי לי נפלא. תמוז לי הטוס: תועה אתה בה. שמתין גשומין והולכין אחר משכב זכור: תבלין יש בה. נעמה עליו זיאה מגונה של נהמה: בסום יבכמו את ראשיהם. כמסומת היה שראשו של זה גדל עיקרו של זה ובכ"ג איירי מדכתיב בקרא ויין לא ישמו כל כהן מכלל דהך לאו ככל כהן איירי ועוד דכרישא כתיב וראשם לא יגלחו והיינו בשאר כהנים: קרא קרקואי. דלעין של אותו מקום: וברלעת הרבוצה. דלעת הטמונה בתמן כל דלעת הטמונה בתמן נקרא דלעת הרמוזה: כלאים עב הרבוצה. אלמא מין כפי עצמו הנקרא כן על שם שמאותן המינין גילין לעומן בתמן אלל שאל מן דלועין אינם נקראים כך אפי' אם עומנין אותו בתמן: (בתני') שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס. שמשלן אותו קאת תחלה קודם שמשגנן אותו כלאילפס: מן היורד באילפס מותר ביורד לקדרה. כי היורד לקדרה אין דרך לתמו כלאילפס ויש מפרש אפי' אם אחר כך נמטוה כלאילפס כיון שירד תחלה לקדרה כי היורד לאילפס משמע מן הנעשה בקדרה מותר בניעשה באילפס. אפי' שירד לקדרה תחלה כי הנעשה בקדרה משמע בקדרה היה. כך נראה צעייני: סגור מן היורד לתנור אינו אסור אלל צפת. דסתם יורד לתנור משמע פת. ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור: מתני'

דיקולא רבה. סל גדול: הפייה צופרה. טח אותו צופת כלי שלא יאלו החטים מתוך נקצי הסל: וסחפיה על רישיה. הפכו על ראשו: ליביל לי מה ימדוד: חטים דרשינא. שהלוימך. ולבדיחותא קאמר: ציקודא דאבך. שירקד אבך לפני כשאשמה: ובקרקני דאבך. שמהל אמן מקרקרת ומזמרת: מאי תועבה. דכתיב גבי משכב זכור: נטולא. כלי קטן: טועה אמה בה. שמינח משכבי אשה והולך אלל זכר: מאי סבל. דכתיב גבי אשה הנרבעת לבהמה: סבלין יש בה. בתמיה: מאי שניא הדא זיאה מוולוו זיאות. כלומר היאך מנחת זן מינה לילך אלל הבהמה: זו מה היא. לשון ספק שאין ידוע ממני היא מתעברת: ספורסא יחידא. תספורת נאה: גדל עקרו של זה. מנמנמס היה שלא יעלה אחד מן השערות על חצירו: קרקואי. על שם מקומן: דלעס ארמיס היא דלעס המלריס. כלומר זו היא דלעת המלריס: והיא נלאיס עס הרמוזה. אלמא לאו טמונה צרמך קאמר אלל מין דלעת היא שנקראת רמוזה: בתני' הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלל נמעשה רסחפא. מפרש צירושלמיס איהו נמעשה רסחפא כגון חילקא טרגין וטסי סלת ואורז ורזי וערסן והיינו דקאמר אינו אסור אלל ממעשה רסחפא ונקראת רסחפא על שם שלרין להרמיח ולבשל הרבה: גב' סכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס. כך היה דרכן במעשה אילפס שהיו מרמיחין אותו בקדרה רמיחה קלה: מן היורד לאילפס מותר ביורד לקדרה. קמ"ל דלא תימא כל שהרמיחו אותו רמיחה קלה כמו שירד לאילפס יורד לאילפס מיקרי מפני שהוא מוכן לכך אפי' שערדין לא ירד קמ"ל דלא. כך נראה צעייני: מן הנעשה בקדרה מותר בניעשה כלאילפס. משום דנעשה גמר עשיה משמע ומשום הכי מותר בניעשה כלאילפס אף על פי שכבר ירד לקדרה משום דמ"מ גמר עשייתו לא היה בקדרה: מן הנעשה כלאילפס מותר בניעשה בקדרה. כלומר אף על פי שאחר מכן הורידו לקדרה: גב' תניא הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאילפס שכבר ירד לקדרה קודם שיורד לאילפס מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה באילפס מן היורד לקדרה מותר בניעשה באילפס מן הנעשה באילפס מותר בניעשה בקדרה: מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה בתנור: אלל אסור בכל הנעשים בתנור: מתני'

אסור אלא בפת ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשים בתנור: מתני'

דכל גריוא דבעינא. זבחה מדה שארצה אקח: הפייה כופרה. זיפתו מצוחך כדי שיחזיק החטים: ליביל לי ימדוד לי: דרשינא כד. כלומר שאתה חייב לי: שהינא אמרא ציקודא דאבך. שאבך ירקד: ובקרקני דאבך. צמזיגתה שאמן תמוזג לי הכוס: מאי תועבה. עשו שניהם: סרמי לי נטולא. תמוזג לי הכוס כמו אנטול: טועה אמה בה. כלומר שמינח את אשתו של היתר ותפס זו של זות: כי עניינא קמא. מינח דביחמי תירמי לי ולדייה א"ל קוס רקוד לי: [מאי סבל. דכתיב] ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא (ויקרא יח): וכי סבלין יש בה. כלומר יש צביאה זו טעם מצבאחרות שמנחת בעלה ונרבעת לבהמה: זו מאי היא. ומפרש ציבמות (דף ל"ב): צביה בה על נשים הרבה וכן אשה שנבעלה לנאשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהם נתעברה והולידה בת נמלא אז נושא את בתו ולא נושא את אחותו על זה נאמר ומלאה הארץ זימהס) כלומר זו מה היא שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נושא אס מותרת לו אס לא: לא יביל זן אלעשה למיסבל. אותו זילותא של רבי לפי שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של זילותא מחמיו: מאי זן אלעשה. כלומר מנין דהוה עשיר: ספורס יחידא. שאין כמותה: ספורס שהיה נוקן ממון גדול לספר שהיה מספר לו כמגלחת של כ"ג: הרמוזה קרא קרקואי. דלועין של אותו מקום שאינו מתצטלין לעולם יפה: הטמונה צרמך. ספור של גמליס דלאו תבשיל הוא: נלאיס עס דלעס הרמוזה. אלמא דהרמוזה לאו טמונה צרמך אלל שם מקום הוא ומין זרעים הוא: בתני' ממעשה רסחפא. היינו דבר שנגמר צישולו בקדרה ואינו אלל מחמשת המינין לפוסקי דבר שאין גמר צישולו בקדרה עד שמתצטלין אותו כלאילפס: בכל הנעשה בקדרה. אפילו מבושל כלאילפס אסור: גב' ציורד כלאילפס סכבר כו'. הואיל וקודם שמינחו כלאילפס מבושלו בקדרה והדר מינחו כלאילפס כן היה מנהגן והיו יורד לקדרה ולפיכך אסור: מן היורד כלאילפס מותר ציורד לקדרה. קודם שירד לאילפס: מן הנעשה בקדירה. לגמרי כל צישולו שאינו יורד לאילפס כלל: מותר בניעשה כלאילפס. אפי' שהיה קודם לכן בקדרה: מותר בניעשה בקדרה. צנגמר בקדרה: מתני'

דכל גריוא דבעינא שקילנא שקל דיקולא רבה חפייה כופרא וסחפיה על רישיה ואול ואמר ליה ליביל לי מר ארבעין גריוי חמי דרשינא כד אחרך רבי א"ל לאו אוהרתך דלא תברחן א"ל חמי דרשינא קא נסיבנא א"ל בר קפרא לברתיה דרבי למחר שתינא חמרא בריקודא דאבך ובקרקני דאבך בן אלעשה חתניה דרבי הוה ועשיר גדול הוה אומניה לבי היולא דרבי שמעון ברבי א"ל בר קפרא לרבי מאי יתועבה כל דא"ל רבי דהכין הוא תועבה פרכה בר קפרא א"ל פרישיה את א"ל יחתי דביחמי תירמי לי נפלא אתה רמיא ליה א"ל לר' קוס רקוד לי דאימר לך הכי אמר רחמנא תועבה תועה אתה בה לכסא אחרינא^ה א"ל מאי תיבל א"ל כי עניינא קדמאה א"ל עיביד לי דאומר לך עבד אמר ליה תבל הוא תבלין יש בה מי שניא הדא ביאה מן כולהון ביאות אמר ליה ומאי צייבא אמר ליה עיביד כי עניינא קדמאה עבד ואמר ליה סו מה היא לא יביל בן אלעשה למיסבל קם ונפק הוא ואינתתיה מתמן מאי בן אלעשה דתניא סו לא להנם פיור בן אלעשה את מעותיו אלא להראות בהן תספורת של כ"ג דכתיב יכסום יכסמו את ראשיהם תנא כעין לולינית מאי לולינית א"ר יהודה תספרתא יחידתא היכי דמי אמר רבא אראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו תספורת של כהן גדול: וברלעת הרמוזה: מאי דלעת הרמוזה אמר שמואל קרא קרקואי רב אשי אמר דלעת הטמונה ברמין איתיביה רבינא לרב אשי רבי נחמיה אומר דלעת ארמית היא דלעת המצרית כלאים עם היונית כלאים עם הרמוזה תיובתא: בתני' הנודר ממעשה קדרה אין אסור אלא ממעשה רתחתא אמר קונם היורד לקדרה ש' שאני מועם אסור בכל הנעשה בקדרה: גב' תניא הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאילפס שכבר ירד לקדרה קודם שיורד לאילפס מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה באילפס מן היורד לקדרה מותר בניעשה באילפס מן הנעשה באילפס מותר בניעשה בקדרה: מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה בתנור: אלל אסור בכל הנעשים בתנור: מתני'

תורה אור השלם
1. ואיש אשר ישבב את זכר משכבי אשה תורקה עשו שניהם מות יוקרו דמייהם בזה:
ויקרא כ"ג
2. ובכל בהמה לא תתן שקברך לטמאה בה ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא: ויקרא יח כג
3. ערות אשה תהיה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שאקרה תהיה זנות הוא: ויקרא יח יז
4. וראשם לא יגלחו ופרעו לא ישלחו כסותם יכסמו את ראשיהם: יחזקאל מ"ב כ

מוסף רש"י

זו מה היא. לטון ספק (יבמות לז). בן אלעשה. חמיו של רבי היה ומתן ממון ולמנו לו אותה תספורת (סנהדרין כב). כסום יכסמו את ראשיהם. כמסומת הו ספורין בשבולת. ראשו של זה גדל עיקרו של זה. כך משמע משמו של ר' מנחם ז"ל ומתן לפסחו לטון מדת דבר השוה לא גזיח ראש ולא גדול שער אלל במדה שוה אמול"ר בלע"ז (יחזקאל מד ב). לאלפס. קערה (ביצה לב).

מחיה כופרא. טחו צופרה: דיקולא. סל גדול: דרשינא כד. שהלוימך ומילי דבדיחותא היה אומר: בריקודא דאבך ובקרקני דאבך. כמו מרקקיס טרפיי"ד: תועה אתה בה. שמתין נשותיהן והולכין אלל משכב זכור: תבלין יש. צביאה זו משניא הדא מכל זיאות: קרי קרקואי. דלועין של אותו מקום שאינו ככלל מתצטלין: דלעת הטמונה ברמין. אינו ככלל מתצטלין: כלאים. מכלל דהרמוזה לא הו טמונה צרמך אלל על שם מקום הוא: הנודר ממעשה קדרה אינו אסור בניעשה באילפס מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה באילפס מן הנעשה באילפס מן היורד לקדרה מותר בניעשה באילפס מן הנעשה בקדרה: מן היורד לתנור אינו אסור בניעשה בתנור: אלל אסור בכל הנעשים בתנור: מתני'

בקדירה אסור ביורד לאילפס. אחר שירד לקדירה דיווד לקדירה משמע שירד תחלה לקדירה: מן היורד לאילפס מותר ביורד לקדירה. תחלה אפי' שנגמר כלאילפס דיווד לעולם משמע על שם תחלת יידימו ולא על שם סופו: מן הנעשה בקדירה. משמע הנגמר הלכך מותר היורד לקדירה תחלה ונגמר כלאילפס: מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. דלא איקרי יורד בתנור אלל פת בלבד: כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור. ז"ע דמשמע דהילוקין בין יורד למעשה ואמאי תנא כל מעשה א"כ צרישא לימני כל יורד:

עין משפט
גדר מצוה

ז א מיי פֿעט מען'ס דערס הליג טוש"ע יו"ד סיי רח סעי' ג:
[ב מיי' שס הליג טוש"ע שס:]

ח ג מיי' שס הלי"ח טוש"ע שס סעי' יב:
[ב ד ה ו מיי' שס טוש"ע שס סעי' יא:

תוספות

קונם מן הכבוש. שאמר קונם כבוש עלי אינו אסור אלא כבוש של ירק דסתם כבוש משמע כבוש של ירק אלא לא כבוש שאני טועם כיון שאמר שאני טועם אסור בכל הכבושים:
מן השלוק. סתמא אוי של ירק:
דכבוש מאי. פירוש אס אמר קונם דכבוש עלי מאי כנסת כבוש נמי ואינו אסור אלא כבוש ירק או דילמא כשאי טועם דמי ואסור בכל הכבושי:
הי הצלי. סתמא הי דכבש:
מן המליח. סתם מליח הי דג מליח:
דג דגים שאני טועם. פירוש דג או דגים וכו' שמתן דלמך בגמרא דג גדולים משמע פליג אהא וי"א דג דגים דלמך למחויי:
בבשרי טרופה. מין דג גדול שחוסמן וטופין אותו ולא מיקרי לא דג ולא דגים אלא להם שם בפני עצמם:
ברית. טוניג"א בעי"ו י"מ שלך מותר בטריה של נמחין אלא דגים שגמים:
ובותר בציר. אע"פ שדגים מעורבין זו וא"י למר מוריים שאין זו אלא שם דגים:
הגדר מן הצחנה. דגים טרופים כדאמר בעי"ו (דף טז.) ובסנהדרין (דף מט.) מוטיג ולתמא טריס ופרס להו וי"מ דגים קטנים ולפי שטריית מחוסת צמחיכות קטנות היו בכלל תמה:
ובותר בציר ובמוריים. דאין ניכר בהם ממשות הדגים ולא נחשוין אלא לנמשות הדגים:
הגדר בבשרי טרופה אסור בציר ובמוריים. טרופה ואין טרופה גדולה מה שאין בהם רק ליחלוטית הדג ושוטמ:
תניא ר' שמעון אובר דג שאני טועם אסור בדג גדול. דג משמע דג גדול כדכתיב וימן ה' דג גדול:
דג דגה. פירוש שאמר שניהן בין גדולין בין קטנים משמע מיימור השלון:
במעי הדגה וב'בגדריה'אחריהון בני אדם. וקורין לקטנים דגה:
הרי עלי צדחתי. כיון דלמך כעורר מן הצחנה ואסור בטריה טרופה או דלמך כעורר מן הצחנה ואסור בטריה:
ובותר בקום. מי חלב דהואיל ופסולת חלב הוא אינו בכלל חלב וכו'

נא:

ר"ן

בַּרְתַּנְיָ מן הכּוּשׁ אִין אֶסוּר אֵלּא מן הכּוּשׁ של ירק. משום דכיון דלמך הכּוּשׁ משמע הידוע וקתמא דירק הוא:
כּוּשׁ שאני טועם אסור בכל הכּוּשׁין. דכיון שהזכירו בלא ה"א הידיעה כל כבוש צמשמע. ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אסור בכל הכבושים דודאי כיון דלמך כבוש מיתסר כזולתו אלא ליצרותא נקטיה דלפי' אמר שאני טועם אסור כבוש אין ואי לא לא. וכולה מתני' צבי האי גונא מפרשא צרישא מן הכלי דמשמע הידוע וצסיפא עלוי דמשמע כל עלוי צרישא המליח דמשמע כל הידוע וצסיפא מלוח דמשמע כל המלוחים. ואית דמפרשי דלא הי הפרשה דמתני' בין הכבוש לכבוש אלא סיפא דקתני בכל הכבושין משום דקאמר שאני טועם הוא וצבי האי גוונא נמי צאינן כוליה:
ירושלמי^[א] הוון צעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא אמר ר' יודן מן מה דתניינן^[ב] הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך הדא אמרן מלוח לשעה מלוח הוא:
גַּב' דכּוּשׁ מאי דעלוק מאי וכו'. לפי פירוש הראשון שפירשתי צמשמתניו שעיקר החילוק הוא אם הזכירו בשם הידיעה אם לאו הכא הכי מיבעיא ליה כי אמר דכבוש דשלוך דלג"ת אי משמע הידוע או לא. ולפי פירוש אחרון שפירשנו דאיסורא דמתני' משום שאני טועם הוא הכא מספקא ליה אי אמר כבוש בלא שאני טועם היכי משמע. וסלקא דעין צתיקו ולתומרא:
בַּרְתַּנְיָ דג **שאני טועם אסור צהן בין גדולים בין קטנים**. משום דלמך מרי לישני דג דגים דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא צידה:
ומוטר בטריה טרופה וצזרי ובמוריים. טרית טרופה דג גדול טרוף דק דק ומשום הכי שרי משום דדג דגים שלמים משמע ולא טרופים וכל שכן שמתר צזרי של דגים שהוא

שומן היוצא מהן וקרבי דגים מעורבים זו וכל שכן שמתר צמוריים שהוא שמו של דג בצלצד וזו וא"י לומר זו קתני:
הגודר מן הצחנה אסור בטריה טרופה. לחנה דגים קטנים הרבה מלוחים ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני דכיון שיש מהן טרופין אסור בטריה טרופה. ומיהו צזרי ומוריים מותר לפי שאין צהן צהן חתיכות של דג אלא שמתו וקרביז:
הגודר מן עריה טרופה מותר צזרי ובמוריים. י"ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור צחנה זה ולא מותר בה משום דצמקתמה מותר וצמקתמה אסור דכיון דצחנה איכא שלמים וטרופים בשלמים שרי בטרופים אסור ומשום הכי לא תני הכא לחנה כלל. ומותר צזרי ובמוריים איצטריכא ליה למיתני דס"ד אמינא כיון דנדד מטריה שהיא טרופה דק דק יאסר אף צזרי ומוריים קמ"ל:
גַּב' דג שאני טועם אסור בגדולים. משום דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו. וצירושלמי [פ"ו ה"ג] מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי. ומיהו כגון זה הכל לפי המקומות:
דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דלא תימא מהדר הוא דקא דקא הדך דג דמעיקרא דצעי מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ובסוף הדך ציה ולאמר דגה קמ"ל דלא אמר הכי אלא מכולהו אסר נפשיה:
דילמא פלטיה דג גדול וצלטיה דג קטן. ואע"ג דהוא נמי דצלטיה בסוף גדול מליטרא היה נקרא קטן צערך הראשון:
אלא והדגה אשר ציאר משה קטנים משה גדולים לא משה. צתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לדם ודאי מתו [להן] בין גדולים בין קטנים:
אמר הרי עלי צחתי מאי. מי מיתסר צזרי ובמוריים או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין לחנה מפני שהציר היוצא מהן ריחו נודף מלשון ועל לחנתו ויזיל צן ומיבעיא ליה אי אמר צחתי דמשמע רבויא אי משתמע ציה נמי ציר ומוריים או לא:
בַּרְתַּנְיָ הגודר מן החלב מותר בקום. קום היינו מים היוצאין מן החלב וקורין לו סיר"ו:
ר' יוסי אוסר. בגמרא [גב:]:
מפרש טעמא: מן הקום מותר בחלב. לפוס ליטנא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה צהא ומיהו ^[ב] צזרייתא בגמרא פליג:
הגודר מן הגצינה אסור צה בין מוחה בין טפילה. דלא תימא מפני שרוב הגצינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קא משמע לן:
מותר

יסקי אסר דפסולת חלב הי בכלל חלב:
קום. מי חלב שקורין משג"א וכו' יוסי סבר דקום בכלל חלב וכו' חלב בכלל קום וי"מ הגודר בקום מותר בחלב לדברי הכל:
הגודר מן הגבינה אסור בין מלוחה בין תפילה. ואע"ג דלא אכלי אינשי אלא מלוחה:
הגודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה. אע"פ שיש זו טעם בשר ואע"ג דקיפה היו בשר שנקפה בשולי הקדירה דלא קרי אינשי בשר אלא חמיכות בשר שהן צעין:
בבשר מותר ברוטב. לכאורה משמע דמותר בשר להחליף ולמכור וכן צנודר מן העגבים ומן התאנים שאינו מתכוין לאסור עצמו צגהא מין כשהוא מוכר אבל כשאמר קום בשר זה עלי אסור פילו צגהא וכו' היאך דקיום פירות הללו עלי דלאסור מחילופיהן:

ואסור צזרי ובמוריים:
בתנ"י מן החלב מותר בקום. היינו נסויי דחלבא וקרא קום לפי שעל ידי מעדמדין החלב הוא נפרד לגד אמר:
רבי יוסי אוסר. קא סלקא דעמיה דפסולת כל דבר היו בכלל שמו הראשון:
בין תפילה בין פפילה [צ"ל תפלה]. דלא תימא הגבינה המיוחדת שנגבינה משמע ואין דרך לחלבה בלא מלח:

הגודר מן המבושל פרק ששי נדרים

רש"י

בַּרְתַּנְיָ אינו אסור אלא כבוש של ירק. דסתם כבוש ירק הוא אצל אמר כבוש שאני טועם הואיל ואמר כי האי ליטנא אסור בכל הכבושין. והי"ה בכל הנך אם אמר בשלוק סתם אינו אסור כו' דסתם שלוק שלהן אינו אלא בשר ודעתיה לא היו אלא בשר דדרכו להתבשל ולהשלק:
גַּב' אמר קונם דצזיש עלי או דשליק עלי מאי. מי אמרינן דצזיש דמי כמ"ד הכבוש או דילמא דמי כמאן דלמך כבוש שאני טועם ולאסור בכל הכבושין:
טיעני. כלומר מיקו:
בַּרְתַּנְיָ דג דגים שאני טועם. דג משמע גדול דגים משמע קטנים וכיון דלמך שניהם אסור צהן בין גדולים בין קטנים:
ומוטר בטריה טרופה. דג ששמו טרית ומותרין אותו בחתיכות שלא נדר אלא מדג הנמכר שלם:
וצזרי. שעושו מקרבי דגים וכל שכן צמוריים שאין טועין אותו אלא משומן של דגים:
אסור צזיר ובמוריים. דהני בכלל טרופין ניניהו:
גַּב' הלך אחר לשון צני אדם. שקורין דג לגדול ודגה לקטנים להני כי אמר דג מותר צקטנים וכו' אמר דגה אסור צקטנים וכו' אמר דגה אסור בטריה טרופה ומותר בציר ובמוריים הגודר מותר טרופה:
אסור בציר ובמוריים: גַּב' הניא רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים ומוטר במטרית טרופה וצזיר ^[א] אסור בציר ובמוריים הגודר מותר טרופה:
רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים ומוטר במטרית טרופה וצזיר ^[א] אסור בציר ובמוריים:
גַּב' הניא רבי שמעון גדול הוא דכתבי ויזמן י"י דג גדול לבלוע את יונה והכתיב ^[ב] ויתפלל יונה אל י"י אלהיו

ממעי הדגה הא לא קשיא דלמא פלטיה דג גדול ובלטיה דג קמן אלא ^[ג] והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים ^[ד] ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם:
הגודר מן הצחנה כו': אמר ליה רבינא לרב אשי אמר הרי עלי צחתי מאי תיבעוי:
בַּרְתַּנְיָ הגודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר ר' מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר י הגודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה ^[א] וטפלה הגודר מן הבשר מותר

ממעיי הדגה הא לא קשיא דלמא פלטיה דג גדול ובלטיה דג קמן אלא ^[ג] והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים ^[ד] ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם:
הגודר מן הצחנה כו': אמר ליה רבינא לרב אשי אמר הרי עלי צחתי מאי תיבעוי:
בַּרְתַּנְיָ הגודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר ר' מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר י הגודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה ^[א] וטפלה הגודר מן הבשר מותר

שומן היוצא מהן וקרבי דגים מעורבים זו וכל שכן שמתר צמוריים שהוא שמו של דג בצלצד וזו וא"י לומר זו קתני:
הגודר מן הצחנה אסור בטריה טרופה. לחנה דגים קטנים הרבה מלוחים ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני דכיון שיש מהן טרופין אסור בטריה טרופה. ומיהו צזרי ומוריים מותר לפי שאין צהן צהן חתיכות של דג אלא שמתו וקרביז:
הגודר מן עריה טרופה מותר צזרי ובמוריים. י"ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור צחנה זה ולא מותר בה משום דצמקתמה מותר וצמקתמה אסור דכיון דצחנה איכא שלמים וטרופים בשלמים שרי בטרופים אסור ומשום הכי לא תני הכא לחנה כלל. ומותר צזרי ובמוריים איצטריכא ליה למיתני דס"ד אמינא כיון דנדד מטריה שהיא טרופה דק דק יאסר אף צזרי ומוריים קמ"ל:
גַּב' דג שאני טועם אסור בגדולים. משום דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו. וצירושלמי [פ"ו ה"ג] מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי. ומיהו כגון זה הכל לפי המקומות:
דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דלא תימא מהדר הוא דקא דקא הדך דג דמעיקרא דצעי מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ובסוף הדך ציה ולאמר דגה קמ"ל דלא אמר הכי אלא מכולהו אסר נפשיה:
דילמא פלטיה דג גדול וצלטיה דג קטן. ואע"ג דהוא נמי דצלטיה בסוף גדול מליטרא היה נקרא קטן צערך הראשון:
אלא והדגה אשר ציאר משה קטנים משה גדולים לא משה. צתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לדם ודאי מתו [להן] בין גדולים בין קטנים:
אמר הרי עלי צחתי מאי. מי מיתסר צזרי ובמוריים או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין לחנה מפני שהציר היוצא מהן ריחו נודף מלשון ועל לחנתו ויזיל צן ומיבעיא ליה אי אמר צחתי דמשמע רבויא אי משתמע ציה נמי ציר ומוריים או לא:
בַּרְתַּנְיָ הגודר מן החלב מותר בקום. קום היינו מים היוצאין מן החלב וקורין לו סיר"ו:
ר' יוסי אוסר. בגמרא [גב:]:
מפרש טעמא: מן הקום מותר בחלב. לפוס ליטנא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה צהא ומיהו ^[ב] צזרייתא בגמרא פליג:
הגודר מן הגצינה אסור צה בין מוחה בין טפילה. דלא תימא מפני שרוב הגצינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קא משמע לן:
מותר

עניהם דג משמע גדול ודגים קטנים ול"ג דצדגים לחודיה קני דמשמע כל מווי דגים:
ובותר בבשרי טרופה. דג גדול וחומרים אותו לחמיכות ויש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל דגים אלא נמי לא היה דעמו כי אם על דגים הנמכרים שלמים:
ובציר. אע"פ דקרבי דגים מעורבים זו:
והצחנה. מערובת מיי דגים טרופים נקראים לחנה כדליתא בעי"ו (ד' טז.) היאך ארבה דלחנתא ובסנהדרין (ד' מט.) אפי' לחנתא טעיס ופרים לה. וטויות היו בכלל לחנה:
ובותר בציר ובמוריים. כיון דאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם:
הגודר בבשרי טרופה אסור בציר ובמוריים. כיון שהוכיח טרופה מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע:
גבי ובלעוי דג קבון. כנגד הראשון היה קטן:
ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם. ורגילין לקרות לקטנים דגה ולגדולים דג:
צחתי מאי. מי היו לחנה ומותר צזרי ומוריים או היו טרית טרופה

מסורת הש"ס

א) [קמן גב:]. ב) [במשנה שבמשניות איתא י"א מותר וכן גירסת הר"ן בפירושו אבל גירסת רש"י והרא"ש אסור]. ג) [מוספתא פ"ג ע"ש]. ד) [לעיל ל: וסי"ן]. ה) [צ"ל בין תפלה והוא מלשון היאכל תפל מבני מלח איוב ו פסוק ו' וכן צבת קבת. בשר תפל דג תפל ונדמה סא:
ובשאר דוכתי איתא תפל צמיון, א) [צ"ל מותר בקום], ב) [פ"ו ה"ג]. ט) [לעיל יח:]. ז) [בצרייתא שלפנינו לא נמלא ועיין צז"י סי' ר"ז ובמסו' י"ט]. ח) [צ"ל כחילו אמר כבוש דמי או כחילו אמר שאני טועם. ועי"ן].

תורה אור השלם

1. וימן יי דג גדול בבלע את יונה ויהי יונה בפני הדג שלשה ימים ושלשה לילות:

2. ויתפלל יונה אל יי אלהיו ממעי הק"ו:

3. והק"ו אשר ביאר מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשחות מימין מן היאר ויהי הק"ו בקל ארץ מצרים:

שמות ז כא

הגהות הב"ח

א) במשנה שאיני טועם כליל וכן בכל העמוד:
ב) שם בטריה טרופה:
ג) שם ובמוריים מותר:
ד) רש"י ד"ה אסור דקסבר זו זו:

לעזר רש"י

משג"א [מישג"א] מריבניה, נסיוב החלב.

מוסף רש"י

אסור בציר ובמוריים. דהני דגים טרופין הוו (דאמ"ח בשחז).

פירוש הרא"ש

בתנ"י אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש הוא של ירק:
כבוש שאני טועם כו'. דכיון דלמך שאני טועם וכן שלוק עלי מלוח:
גבי דבבשר מאי דשליק מאי כחילו^[א] כבוש דמי או כחילו נמי שאני טועם ולאיתך פירושא מי היו כבוש או הכבוש:
בתנ"י דג דגים שאני טועם. או דג או דגים דגים פליגא דארי' שמעון דלמך צגמרא לדג דוקא גדול משמע וי"מ כשאמר